

Návrh projevu předsedy vlády Bohuslava Sobotky na Humboldtově univerzitě v Berlíně, 4. 5. 2015

Evropa na křižovatce

1. Vážené dámy, vážení pánové,

2. Jsem velice rád, že mám příležitost před vámi promluvit a navíc právě v těchto dnech, kdy si připomínáme sedmdesát let od konce druhé světové války, která byla největším a nejkrutějším konfliktem v dějinách lidstva, ale také, jakkoli to zní paradoxně, klíčovou událostí pro vývoj evropského kontinentu. V reakci na hrůzy druhé světové války a ve snaze zabránit tomu, aby se tyto děsivé události znovu opakovaly, což se po první světové válce nepovedlo, zahájily evropské státy, do té doby nevídaný integrační projekt, který je živý dodnes. Evropská unie, v níž se vyvinula evropská společenství, která stála v padesátých letech na počátku integračních snah, představuje dnes klíčový přínos Evropy pro stabilitu a mír ve světě a je garantem základních hodnot, na nichž stojí naše společnost. Tento stav nás Evropany staví před odpovědnost evropskou integraci dále rozvíjet a starat se o její další pokračování. Právě z těchto důvodů, abych jako Evropan dostal této své odpovědnosti, bych se s vámi rád podělil o svůj pohled na budoucí vývoj Unie.

3. Evropská unie se dnes nachází ve zvláštní situaci. Po více než šedesáti letech integračního úsilí dospěla k bezprecedentnímu úspěchu v podobě dlouhodobě mírové spolupráce dvaceti osmi rozdílných a samostatných členských států, která je založena na společných hodnotách vzájemné solidarity a respektu. Tato spolupráce je podepřena funkčním institucionálním uspořádáním, část států má dokonce společnou měnu. Základní svobody umožňují volnost pohybu, podnikání, usazování či zaměstnávání v míře, která nemá v historii obdoby. Evropská unie patří právě díky úzké spolupráci členských států ke klíčovým světovým hráčům. My Evropané však dnes vnímáme všechny tyto přínosy jako samozřejmost, jako něco, co tu je a bude a oč není třeba nějak zvlášť pečovat. Tato samozřejmost však často vede k neochotě o úspěch evropské integrace bojovat. Popsaná situace pak přispívá společně s dalšími faktory, jako jsou dopady globální hospodářské

nestability a nových bezpečnostních rizik, k tomu, že Evropská unie dnes stojí na křižovatce, když čelí nejzásadnějším výzvám ve své historii.

4. Před sedmdesáti lety skončila v Evropě druhá světová válka. Po celém kontinentu probíhají a budou probíhat vzpomínkové akce. Já jsem rád, že si toto významné výročí mohu připomenout také zde v Berlíně, neboť Německo bylo klíčovým aktérem té doby. Němečtí nacisté válku rozpoutali, Německo bylo místem závěrečných bojů. V roce 1945 Německo leželo v troskách. A právě Německo bylo součástí klíčového poválečného rozhodnutí, které Evropu formuje dodnes. Rozhodnutí ke spolupráci, které bylo vlastně podanou rukou mezi nedávnými nepřáteli. Do značné míry pravý opak toho, co se stalo poraženému Německu v roce 1918. Nikoliv pomsta a ponížení na základě principu kolektivní viny, ale spolupráce. Osobně považuji toto rozhodnutí za nesmírně moudrý a prozíravý krok. Najít vůli ke spolupráci jen několik málo let po největším konfliktu historie vyžadovalo velkou státnickou odvahu. Stalo se.

5. Tato cesta samozřejmě nebyla vždy idylická a bezproblémová, právě naopak je lemována krizemi, hledáním identity a podoby udržitelného rozvoje integračního projektu. Tohoto hledání se účastnila celá řada významných státníků a myslitelů. Při přípravě svého dnešního projevu jsem se inspiroval dvěma z nich, kteří před patnácti lety v době velmi významné pro evropské směřování České republiky přednesli své vize další evropské integrace.

6. Prvním z nich je Václav Havel, jehož role při opětovném zapojení České republiky do euroatlantických struktur byla nezastupitelná a z jehož odkazu dodnes čerpá česká zahraniční i evropská politika. Václav Havel přednesl v únoru roku 2000 v Evropském parlamentu zásadní projev o směřování Evropské unie a o zásadách, na nichž závisí její budoucnost. Hovořil o evropské identitě, zdůraznil význam hodnot, o něž se Evropa opírá, a také potřebu se za tyto hodnoty brát. Vyzdvihl význam občanské společnosti pro soudržnost, pluralitu a rozvoj Evropské unie a poukázal na důležitost evropské sebereflexe pro to, abychom nezpychli a kriticky nahlíželi naše počínání, nebáli se odhalit chyby, které uděláme a poučit se z nich.

7. Druhým inspiračním zdrojem při psaní tohoto projevu mi byl bývalý ministr zahraničních věcí Německa Joschka Fischer a jeho Humboldtrede, v níž, přibližně ve stejné době jako Václav Havel, vytýčil dva základní úkoly, které před Evropskou unií stály. Prvním bylo „východní rozšíření“, které v širším smyslu symbolizuje skutečné sjednocení Evropy i fakt, že Evropská unie není jednou pro vždy uzavřenou entitou, ale nabídkou spolupráce všem evropským zemím. Druhým pak nutnost vyřešit institucionální výzvy spojené s postupem integračního procesu.

8. Oba zmíněné projevy a myšlenky i cíle v nich vyjádřené považuji za dodnes platné a inspirativní. Což obzvláště platí tváří v tvář současnému vývoji, jak v Evropské unii samotné, tak ve světě, který je zásadní zkouškou pro hodnoty, na nichž Evropská unie stojí a pro naši ochotu tyto hodnoty hájit.

V sázce je dnes vnitřní soudržnost Unie, kterou vystavila zkoušce hospodářská a finanční krize a s ní spojené ekonomické a sociální dopady; stabilita našeho politického modelu, kterou ohrožují nová populistická, nacionalistická a antisystémová hnutí; vnitřní i vnější bezpečnost, které jsou zkoušeny zvýšenou teroristickou aktivitou, fenoménem zahraničních bojovníků, organizovaným zločinem spojeným například s obchodováním s lidmi. Rizikem pro celou Evropu je dnes také chování Ruska, o němž se stále domnívám, že by mělo být naším partnerem v mnoha oblastech společného zájmu. Současná ruská vláda se však dnes chová jinak než v uplynulých patnácti letech, a nutí nás přehodnocovat svůj postoj ke vztahům s Moskvou. Znepokojivý je nejen vývoj situace na Ukrajině, ale i na Blízkém východě a v severní Africe. Z ekonomického hlediska pak konkurence rychle se rozvíjejících států, které nehledí na ekologické a sociální standardy, které v Evropě pokládáme za důležité. To jsou v rychlém přehledu zásadní výzvy, jimž dnes čelíme. Není jich málo a nejsou jednoduché. Jsem však přesvědčen, že Evropská unie a my s ní máme nástroje i sílu těmto výzvám čelit, pokud zachováme jednotu a solidaritu, a budeme schopni společně efektivně rozhodovat a jednat. Důraz bych položil na slovo jednat.

9. Evropská integrace je šťastným příběhem. Evropská unie představuje zcela mimořádný model spolupráce, který nemá ve světě obdoby, a je garantem prosperity a mírového vývoje Evropy. Evropská unie a evropská integrace jsou souborem nástrojů

podepřených robustními institucionálními pilíři. Ovšem život jim dáváme my, samy o sobě bez naší práce a důvěry neobstojí.

10. Proto se moje vláda i já osobně jednoznačně hlásíme k myšlence evropské integrace a k prohlubování spolupráce v rámci Evropské unie. Tváří v tvář výzvam, jimž čelíme, je celoevropská spolupráce jedinou volbou, která vede ke stabilitě, prosperitě, obhájení místa Evropy ve světě i podpoře hodnot, na nichž naše civilizace stojí. Jsem hrdý na to, že Česká republika se svou historickou zkušeností a polohou uprostřed Evropy dává dnes jasně najevo, že chce hrát v procesu evropské integrace konstruktivní roli.

11. Dříve než přejdu tak říkajíc „in medias res“, dovoluji mi jednu odbočku, která však s vytýčeným tématem úzce souvisí. Šťastný příběh propojující se Evropy koresponduje se šťastným příběhem poválečného Německa, které se ze země zničené válkou a následně rozdělené na dva státy, stalo jejím ekonomicky silným jádrem, jedním z hlavních lídrů a častým zdrojem inspirace.

12. Dovolím si tvrdit, že právě procesy evropské integrace a vývoje Německa, jsou velmi úzce provázané. Podobné je to také, když se podíváme na vztahy mezi Čechy a Němci. Německo bylo Čechy dlouho vnímáno jako osudový historický rival. Ostatně naše společné soužití je poměrně bohaté na konflikty a války. V současnosti však vnímáme Německo jako klíčového partnera a Evropská unie a naše členství v ní k tomu přispěly zásadním způsobem. V rámci sjednocené Evropy je česko-německá spolupráce samozřejmá a nevyhnutelná.

13. V posledních letech je vztah České republiky a Německa opakovaně popisován jako nejlepší v historii, nevím tedy, jakým správným slovem bych jej měl označit dnes, kdy se díky intenzivním kontaktům, aktivní komunikaci a hledání společných témat naše vztahy dále zlepšily. Nesmíme však ustrnout, naši spolupráci musíme velmi pečlivě střežit a pěstovat. Chci, aby naše vztahy byly co nejsilnější a nejužší, abychom dokázali pro společné výzvy hledat společná řešení.

14. Základy naší spolupráce dnes tvoří Česko-německá deklarace z roku 1997 a z ní vycházející Česko-německý fond budoucnosti a česko-německé diskusní fórum. Na těchto základech chceme nyní vybudovat strategický dialog, který bude založený na aktivní spolupráci v jednotlivých oblastech společného zájmu. Chci, aby tato spolupráce stála na aktivní komunikaci ministrů české vlády s jejich německými partnery, chci, abychom stavěli na spolupráci krajů i na místní úrovni, přeji si rozvíjet jak vztahy s Berlínem, tak také se sousedními spolkovými zeměmi Saskem i Bavorskem. Vždyť i v navazování vztahů mezi Českou republikou a jednotlivými spolkovými zeměmi panovala poměrně dlouhou dobu z různých důvodů opatrnost. Jsem proto velmi rád, že v posledních letech se nám i zde podařilo výrazně pokročit kupředu.

15. Mým cílem je, aby česko-německá spolupráce byla příkladem budování a prohlubování vztahů mezi členskými státy Evropské unie, které považuji za klíčový prvek integračního procesu. Jak jsem již naznačil, členství v Evropské unii vedlo v případě České republiky a Německa k užší spolupráci, a já jsem přesvědčen, že naše prohlubující se vztahy budou mít pozitivní dopad nejenom na naše země, ale na Evropu jako celek. Jedná se o oboustranný proces, který má proto nikoli dezintegrační či izolacionistický charakter, ale naopak integrační proces v Evropské unii podporuje.

16. K tomu, abychom mohli hovořit o tom, jakou Evropu chceme, musíme si alespoň rámcově vymezit zásadní problémy, s nimiž se musíme vypořádat, a klíčová východiska, která jsou pro budoucnost určující.

17. Za klíč k budoucímu úspěchu či neúspěchu Evropské unie považuji - důvěru a sebedůvěru. Právě tyto dvě poměrně těžko uchopitelné a neměřitelné veličiny jsou základem spolupráce, neboť ten, kdo může evropský integrační proces nejúčinněji rozložit a zničit, jsme my sami, pokud důvěru a sebedůvěru ztratíme.

Nesmíme ztratit důvěru v naše partnery, s nimiž jsme roky či desetiletí vytvářeli společný evropský dům, důvěru v to, že společně budované společenství má smysl a je životaschopné, důvěru v hodnoty a pravidla, na nichž jsme Evropskou unii postavili, v neposlední řadě pak nesmíme zklamat důvěru občanů v politický systém a jeho funkčnost. Stejně tak důležitá je také sebedůvěra. Sebedůvěra, že jsme schopni obstát ve

světě vůči konkurenci ekonomické i politické, sebedůvěra, že jsme schopni v dialogu s ostatními velmocemi hrát minimálně rovnocennou úlohu a sebedůvěra, že jsme schopni naše hodnoty a náš model spolupráce uhájit i vůči případné agresí zvenčí. Evropská unie je vystavěna na dialogu, na podané ruce, na hledání partnerů a na spolupráci s nimi, to je její hlavní devíza. Ukazuje se ovšem, že dialog a spolupráce mají svoje limity, že je lze udržovat jen po určitou hranici, za ní se již diskutovat nedá, protože jinak bychom ztratili sami sebe. I z tohoto důvodu je důležité udržovat velká spolenectví založená právě na společných hodnotách, proto je důležité budovat a prohlubovat transatlantickou vazbu a spolupráci v NATO.

Dnes však žijeme v době, kde je to právě důvěra a sebedůvěra, které jsou v největším ohrožení. Jsme otřeseni problémy, v nichž jsme se ocitli. Ovšem Evropská unie není žádnou definitivní strukturou. Je to velmi cenný a funkční nástroj spolupráce, o který ale musíme pečovat a musíme mu věřit. Pokud tuto důvěru mít nebudeme, pak existovat a fungovat nebude.

18. Důvěra se snadno ztrácí a těžko obnovuje. K tomu, abychom si vzájemnou důvěru udrželi, je zapotřebí především dodržovat dohodnutá pravidla a čelit pokušení obětovat společné domluvy jednostranným výhodám. Evropa má zkušenost s tím, že obcházení pravidel se nevyplácí, ať již v hospodářské, tak v bezpečnostní oblasti. Musíme být velmi opatrní a pečliví v tom, jaká pravidla přijímáme, abychom sami sebe nesvázali nesmyslnými či zbytečně rigidními předpisy. Ovšem pravidla, na nichž se shodneme, musíme brát vážně. Jedině tak totiž budeme brát vážně také naše společné cíle a dokážeme je naplnit. V tom považuji evropský model spolupráce za výjimečný, omezujeme sami sebe, abychom společně dostali víc.

19. Pokud hovoříme o aktuálních výzvách, nemůžeme se vyhnout tématu Řecka. Nebudu se pouštět do ekonomických výkladů, ale zmíním dva aspekty, které souvisejí s tématy důvěry a zachovávání pravidel, o nichž jsem se zmiňoval.

Prvním aspektem je solidarita, která leží v základech evropské integrace stejně jako dodržování dohodnutých pravidel. Jednou z podob, jichž solidarita v Evropské unii nabývá

je pomoc, kterou dostávají státy, které se ocitly v zásadních ekonomických problémech. Tato pomoc dokazuje, že jsme schopni nalézt funkční řešení i v momentech krize.

S touto pomocí jsou spojeny také určité závazky a povinnosti jednotlivých zemí. Pro vzájemnou důvěru a udržení stability je zásadní, abychom uměli nalézt rovnováhu mezi poskytovanou pomocí, přijatými závazky a zohledněním jejich dopadů na obyvatele, tedy mezi povinnostmi a solidaritou.

Druhým aspektem, který zmíním, jsou dezintegrační tendence. V souvislosti s Řeckem se dnes vedou velmi intenzivní debaty o jeho vystoupení z eurozóny. Myslím si, že tento krok by byl velmi nešťastný a že je v zájmu nás všech, aby Řecko v eurozóně zůstalo, pokud to bude jen trochu možné. Podobně nahlížím také na úvahy o vystoupení Spojeného království z Evropské unie. Byla by to velká ztráta, jak pro Unii, tak pro Británii.

Musíme si uvědomit, že se nejedná o otázku týkající se výlučně těchto dvou států, ale o širší problém, neboť oba zmiňované procesy vystoupení by měly neblahé dopady na důvěru ve fungování eurozóny a Evropské unie, i proto je důležité, aby jak Řecko, tak Spojené království zůstaly na palubě.

20. Hospodářská krize, kterou Evropská unie prodělala, odhalila jeden zásadní problém, který je hrozivý nejen dnes, ale může do budoucna přinést ještě fatálnější důsledky. Tím problémem je nezaměstnanost mladých a jejich deziluze, že jim existující systém nedokáže pomoci v řešení jejich problémů. Tento stav se projevuje následnou nedůvěrou v systém a jeho nástroje obecně, což v sobě samozřejmě nese naprosto zásadní riziko ztráty legitimacy, a tím i rozkladu politického systému, jak jej známe dnes. Tento problém ještě zesiluje fenoménem stárnutí našich společností, které mezigenerační napětí dále zvýrazňuje. Stárneme a současně hrozí, že ztratíme mladou generaci. Tato situace nám nedovolí být příliš spokojeni sami se sebou, neměla by nás však uvrhnout do zoufalství, ale měla by být naším motorem pro další aktivitu.

21. Přes nesporné úspěchy, kterých jsme v integračním procesu dosáhli, a přes výhody, které tento proces Evropanům přináší, významnou část z nich Evropská unie nezajímá, je jim velmi vzdálená a nerozumí jí. S tím je pak spojeno šíření nejrůznějších

mýtů a polopravd o tom, jak Unie a integrační proces fungují, resp. spíše nefungují. Tato mytologie se následně stala základem politiky antievropských, nacionalistických a antisystémových stran.

Ani zde neexistuje jednoduché řešení, jak této situaci čelit. Cesta vede přes náročnou aktivní komunikaci, řešení reálných sociálních problémů, otevřenost a prezentaci pozitivních přínosů integrace. Změna politiky vůči Evropské unii, s níž přišla moje vláda, je občany vnímána velmi pozitivně a z průzkumů vyplývá, že Češi v členství nacházejí stále více pozitiv a přínosů. Zřetelně se ukazuje, že komunikace, která není pouze kritická a útočná, ale ukazuje i pozitivní aspekty, má svůj smysl.

22. V budování Evropy a při provádění jednotlivých politik však nemůžeme hledět jen na formální institucionální rámec, na stát či veřejnoprávní subjekty. Klíčovou a nezastupitelnou roli hrají také nestátní subjekty, neziskové organizace, církve. Právě tyto instituce budují tvář Evropy ze spodu a jejich spolupráce je důležitým integrujícím prvkem. Jejich pomoc na místě, práce s konkrétními lidmi a tvář v tvář konkrétním problémům je často nejefektivnější formou podpory. Pokud uvažujeme o pilířích, na nichž stojí dnešní Evropská unie a evropský integrační proces, pak tito partneři musí být součástí našeho uvažování a také naší podpory.

23. Zatím jsem hovořil převážně o otázkách vnitřního uspořádání Evropské unie, ovšem pro stabilitu a rozvoj Evropy představuje nezastupitelnou hodnotu také udržování našich spojení, jejich funkčnosti a jejich síly, a to především tam, kde jsou založena na společných hodnotách. Za klíčovou v tomto smyslu považuji euroatlantickou vazbu, na níž je založena naše bezpečnostní architektura a která hraje nezastupitelnou roli i z hlediska ekonomického. Pro budoucnost Evropské unie bude významné i to, jak se nám podaří tuto vazbu dále posilovat a rozvíjet.

24. Evropská unie čerpá také z kontinuity svého vývoje, který je sledem kroků, jež vedou k postupnému sbližování a prohlubování spolupráce. Evropská integrace nepotřebuje revoluci či zásadní zlom, ale to, abychom nepřestali dělat postupné kroky kupředu a abychom při tomto procesu zachovali maximální míru transparentnosti. Někomu možná tento přístup může přijít málo odvážný. Já však za odvalu nepovažuji vytyčování

cílů, které jsou nereálné, ani následnou překotnou snahu o jejich naplnění. Za odvážné považuji mít jasnou vizi, důsledně ji uplatňovat a neustat ani ve chvílích, kdy tato vize není populární, nebo kdy jejímu naplnění stojí v cestě složité překážky. Naše kroky musí být srozumitelné a kontrolovatelné, protože jinak ztratíme podporu a důvěru občanů, přestaneme být kredibilní a legitimní, což by mělo fatální následky.

25. Abychom mohli bez obav činit další kroky na integrační cestě, musíme si být jisti, že naše spolupráce stojí na dostatečně pevných základech a že to, co činíme, podporuje také většina Evropanů. V tomto považuji roli členských států za nezastupitelnou. Jsou to totiž právě státy, které představují základní spojnicí mezi Unií a občany. Systém založený na členských státech je stále tím nejlepším a nejdemokratičtějším, který máme k dispozici. Je nám i našim občanům srozumitelný a zajišťuje legitimitu evropskému integračnímu procesu. Většina z nás Evropanů i nadále spojuje svou evropskou identitu s příslušností ke konkrétnímu státu. Možná, že v budoucnu se i toto vnímání bude měnit, ale dnes jej musíme brát v potaz, jinak nemáme šanci na úspěch.

Druhou oblastí, kde jsou členské státy nezastupitelné, je hledání a vytváření evropského zájmu, nebo jinak řečeno rozhodování na evropské úrovni. Evropskou politiku formují diskuse založené na obhajobě národních zájmů a střety o ně. Jiný lepší způsob prozatím nemáme. Nejedná se samozřejmě o nějakou převratnou či novou myšlenku, ale jednu důležitou věc si při přemýšlení o ní musíme uvědomit. Pro budoucnost Evropy je zcela zásadní, aby národní zájem každého členského státu v sobě integroval zájem na skutečně efektivním fungování EU, tedy aby zájem na Evropské unii byl jedním z klíčových zájmů každého členského státu.

26. Pokusím se tuto myšlenku blíže osvětlit na příkladu České republiky. Moje vláda se snaží být v evropské politice maximálně aktivní jak navenek, tak také na domácí půdě. Naší primární snahou je hledat cesty, jak spolupráci a jednotlivé evropské projekty podporovat, nikoli opačně. To neznamená, že Česká republika se vším souhlasí, že se jen přizpůsobuje, nebo nemá názor, to v žádném případě. Znamená to, že naše členství v Evropské unii a spolupráci v jejím rámci bereme jako základ naší politiky a snažíme se aktivním přístupem prosazovat své zájmy a v neposlední řadě také evropská témata aktivně prezentujeme. Bude to možná znít banálně, ale to co se zásadně změnilo v

evropské politice České republiky za poslední rok je základní myšlenkový přístup. Evropskou unii a jednotlivé návrhy či projekty nebereme jako ohrožení, ale jako příležitost. Hledáme cesty, jak být uvnitř, v hlavním proudu, nikoli, jak se vyčlenit mimo spolupráci. Evropská politika pro nás neznamena politiku zahraniční, vůči cizím subjektům, ale součást naší vlastní politiky. Česká republika už nebude opakovat odmítnutí Fiskálního paktu nebo Klausovu výjimku.

27. Druhým pilířem, o nějž se musíme při integračním procesu opírat, je stabilní, funkční a důvěryhodný institucionální rámec. Evropská komise, Evropský parlament, Soudní dvůr EU fungují v celku bez výraznějších výkyvů. Největší deficit tak spatřuji v zapojení národních parlamentů. Již jsem se zmiňoval o tom, že mnoho Evropanů buduje svůj vztah k Evropské unii právě prostřednictvím národního kontextu a národních institucí, které považují za bližší a srozumitelnější. V tomto ohledu považuji za velmi smysluplné hledat cesty, jak národní instituce zapojovat do procesů, které probíhají na národní úrovni.

28. Pokud bych měl stručně vymežit dnešní stav evropské integrace, řekl bych, že už jsme velmi daleko, ale práce ještě zdaleka není hotová. Další integrace je nezbytná, neboť v některých oblastech, které jsou pro budoucnost Evropy zásadní a o nichž se ještě podrobněji zmíním, jsme teprve v polovině cesty, někde dokonce jen na počátku. Abychom mohli jít kupředu, musíme být realisté a zvolit tempo, které nepřinese nestabilitu a umožní udržet podporu občanů našich zemí. Nepovažoval bych proto za rozumné pouštět se nyní do dalekosáhlých a náročných změn primárního práva. V Evropě sílí hnutí, která zpochybňují samotnou myšlenku integrace, vzpamatováváme se z prodělané krize a navíc jsme ještě dodnes plně neimplementovali všechny změny, které přinesla Lisabonská smlouva.

29. Cesta vede jinudy. Musíme plně využít rámec, který máme k dispozici, a zaměřit se na oblasti, které jsou zásadní z hlediska společného zájmu členských států a Evropské unie jako celku. V těchto oblastech musíme v integračním procesu postupovat rychle a jít až na samotný okraj možného a možná i trochu za něj. Naopak ostatní politiky bychom měli ponechat primárně na úrovni členských států. Jsem rád, že tento „kvalitativní a intenzivní“ přístup sdílí také současná Evropská komise.

30. Můj výběr zásadních témat společného zájmu zahrnuje energetiku, vnitřní trh, migraci a azyl a s nimi související volný pohyb osob, obchod, zahraniční politiku, politiku sousedství, obrannou a bezpečnostní politiku a politiku rozšíření.

31. Za specifickou otázku považuji sociální dimenzi, která hraje stále větší roli i z hlediska důvěry občanů v instituce a integrační proces. Jsem přesvědčen, že její význam se bude výrazně zvyšovat. V této chvíli sice bohužel ještě nejsme tak daleko, abychom mohli hovořit o skutečně společné sociální politice, ale prohlubující se hospodářská integrace před nás sociální otázky na evropské úrovni jednoduše klade a my musíme hledat jejich řešení. Ne vždy leží tato řešení v úpravě či rozhodnutí na evropské úrovni. Obtížně najdeme jedno řešení, které by vyhovovalo všem, ale téměř vždy nalzáme v konkrétním tématu aspekty, v nichž jako členské státy Evropské unie musíme spolupracovat a komunikovat. V tom vidím zárodek budoucího prohlubování spolupráce v této oblasti.

32. Za zcela zásadní pak považuji společnou měnu euro a s ní související koordinaci hospodářských politik, proto jsem ji také vytkl před závorku, do níž jsem umístil politiky společného zájmu. Euro je klíčový politický a ekonomický projekt EU a propojuje obě tyto roviny, jeho osud je proto zásadní pro Evropskou unii jako celek – ekonomicky i politicky. Pro Českou republiku je stabilita a fungování eurozóny stěžejním národním zájmem, a to platí i přesto, že Česká republika doposud členem eurozóny není. V tomto stavu spatřuji jeden ze zásadních nedostatků. Bez přijetí eura budeme stále stát minimálně v některých oblastech spolupráce na pouze okraji.

Mým cílem je, aby Česká republika učinila veškeré potřebné kroky zajišťující, že bude připravena na vstup do eurozóny okolo roku 2020. Není to úkol jednoduchý a cesta k němu povede přes disciplínu ve fiskální oblasti, odvalu v oblasti hospodářské a přesvědčivost v komunikaci s veřejností. Osobně jsem však přesvědčen, že je to cesta správná, neboť prohloubená spolupráce v oblasti hospodářských politik tak, jak ji dnes připravují a dokončují státy eurozóny, bude bezpochyby tvořit jádro integrace Evropské unie v blízké budoucnosti.

33. O důvodech, proč mezi zásadní témata řadím energetiku, asi nemusím obšírně hovořit. Energetika je jedním z nejdiskutovanějších politických témat naší doby. Je to přirozené – jedná se o sektor, který zasahuje do rozličných oblastí našeho života, od hospodářství po bezpečnost. Energetika má pochopitelně také výrazný mezinárodní kontext a současný vývoj ve světě jasně ukazuje, o jak klíčovou oblast se jedná. Z těchto důvodů považuji budování společné energetické politiky za zásadní úkol současné Evropské unie, jehož úspěšné naplnění může znamenat největší posun z hlediska integračního úsilí.

Současná diskuse o vzniku energetické unie je potvrzením toho, že my Evropané jsme si těchto souvislostí vědomi. Pro úspěch energetické unie považuji za klíčové především dvě z jejích pěti navrhovaných dimenzí. Jsou jimi energetická bezpečnost a vytvoření funkčního integrovaného trhu s energií.

Aktuální krize na Ukrajině nám opětovně ukazuje, že bezpečnost dodávek energie a surovin není samozřejmostí. Potřebujeme kvalitní infrastrukturu, jejíž vybudování je bohužel finančně náročné. Musíme proto nalézt způsoby, jak ji financovat, jak se má zapojit stát a jak co nejméně zatížit spotřebitele. Přičemž právě v oblasti dodávek surovin musíme více než v jiných oblastech mít na zřeteli – princip solidarity - jeden ze základních principů evropské spolupráce.

Propojení energetických systémů nás přivede o krok blíže k dokončení vnitřního trhu s energií. Evropská komise zde s trochou nadsázky hovoří o páté svobodě, ovšem úspěch v této oblasti může mít, bez nadsázky, význam překročení Rubikonu. Propojená infrastruktura nicméně není jediným potřebným krokem. Skutečně integrovaný a funkční trh je možné zajistit pouze, pokud existují také integrovaná pravidla, která skutečně dodržujeme.

Pokud se nám podaří, aby energetická unie nezůstala jen na papíře, věřím tomu, že se stane jedním ze základů evropské energetické bezpečnosti, konkurenceschopnosti a koneckonců evropské integrace jako takové.

34. Zatímco v energetice i přes některé dílčí úspěchy společnou řeč teprve hledáme, budování vnitřního trhu je politikou, která přispívá k naplňování myšlenky evropské integrace od samotného jejího počátku. Vnitřní trh coby jednotný prostor pro volný pohyb zboží a služeb, osob a kapitálu je nejčastěji zmiňován jako úspěšný projekt přinášející hospodářský rozvoj států Evropské unie. To je samozřejmě pravda, ovšem nahlížet jej pouze tímto prizmatem by znamenalo nedocenit jeho skutečný význam. Evropa se silným vnitřním trhem lépe čelí globálním výzvám. Vnitřní trh je také nástrojem, který umožňuje lidem pocítit praktické výsledky integrace, a posiluje tak evropskou identitu.

Musíme si přiznat, že budování vnitřního trhu je práce vskutku sisyfovská a s pohyblivým cílem. Přicházejí nové společenské jevy, nové technologie, předchozí kroky přináší výzvy, které nebylo možné předjímat. Prohlubování vnitřního trhu je potřeba chápat jako kontinuální a dynamický proces. Tím spíše bychom si měli uvědomovat jeho smysl a nepolevovat ve snaze v jeho prohlubování.

V nejbližší době se je potřeba zaměřit zejména na ty části vnitřního trhu, v nichž je potřeba spolupráce nejurgentnější. Mám na mysli především energetickou unii, o které již byla řeč, a jednotný digitální trh. Je nutné více zapracovat na jednotném prostředí pro pohyb služeb, kde čelíme mnoha nedostatkům, ale nesmíme polevit ani v práci na odstraňování překážek pro volný pohyb zboží či produktů duševního vlastnictví. V neposlední řadě je nutné se zabývat zlepšováním procesu tvorby naší legislativy a snižováním administrativní zátěže. Vnitřní trh není jen o harmonizaci právní úpravy, ale také o sbližování a zlepšování administrativních postupů. Jsou to právě administrativní překážky, které z velké části brání plnému rozvinutí všech čtyř svobod.

35. Dalším tématem, které není možné v Evropské unii řešit izolovaně na úrovni členských států a kde jednoznačně musíme hledat společná řešení, je migrační a azylová politika. Téma je v současnosti navýsost aktuální a pro Evropskou unii velmi palčivé. Migrace je velmi komplexní a dynamický jev, který zasahuje nejen region Středozemního moře, ale také oblast východní Evropy a západního Balkánu. Migrace je přirozený fenomén, který lidstvo provází již po tisíciletí. Není tedy namístě mluvit o migračních tocích jako o něčem, co je produktem dnešní doby, byť každá doba a tedy i ta naše má svá

specifika. S vědomím této skutečnosti musíme také přistupovat k řešení aktuální migrační situace.

Je nepochybné, že současné mohutné migrační tlaky jsou výzvou a těžkou zkouškou pro celou Evropskou unii, pokud se nám ji však podaří zvládnout, může se stát prvkem, který posílí jednotu a sílu evropského společenství. Pokud úspěšní nebudeme, hrozí opačný efekt. Migrační politika je již v současnosti pevně zakotvena v rámci společných politik Evropské unie a její provádění do značné míry vyplývá ze společných právních nástrojů Unie. Zaměřme se tedy především na efektivní a smysluplné provádění nástrojů ve výše uvedených oblastech a odstraňování dílčích nedostatků.

Kde ovšem musíme být mnohem aktivnější a efektivnější, to jsou opatření, která směřují na kořeny migračních toků, ať již se jedná o pomoc uprchlíkům na místě, užší spolupráci se zeměmi původu a tranzitními zeměmi, či o předcházení dalším vojenským konfliktům, které by současnou situaci ještě zhoršily. Mimořádné úsilí musíme věnovat boji proti barbarskému obchodování s lidmi, z něhož jsou nezdědky financovány teroristické aktivity zločineckých organizací.

Na závěr tohoto exposé k migrační problematice bych rád upozornil na jeho souvislost s tématem, které mi obzvláště leží na srdci a o němž jsem se zmiňoval u vnitřního trhu, a sice s volným pohybem osob. Tato klíčová svoboda Evropské unie je pro mě osobně a pevně věřím, že pro všechny z vás, nedotknutelná. Jedná se o zásadní plod evropské integrace a její klíčový symbol. Pokud to s Evropskou unií myslíme vážně, musíme vynaložit veškeré úsilí, abychom předešli jejímu omezení. Jakýkoli signál negativního vývoje právě v této oblasti by měl pro integrační proces zásadní důsledky.

36. Jednotná pravidla, vnitřní trh, společná obchodní politika – to vše jsou pojmy, které odpůrce evropské integrace rozčilují. Pro mě, jako bytostného Evropana, jsou však důkazem, že Evropská unie směřuje správným směrem. Ve srovnání s klíčovými ekonomickými a obchodními konkurenty Evropské unie jsou i ty největší evropské státy malé, nemůžeme si dovolit se v této oblasti pohybovat každý na vlastní pěst, musíme se opírat o společnou obchodní politiku. Pro středně velkou evropskou zemi, jakou je Česká republika, to platí dvojnásob. Ovšem i silná německá ekonomika z této společné politiky

výrazně těží. Evropská unie je totiž nejsilnějším hráčem na světové obchodní scéně. Obchodní vztahy jsou pro nás prostředkem, jak prohlubovat vztahy s našimi partnery, utvářet vztahy nové a jak ovlivňovat globální politiku.

37. Obchodní politika má však širší záběr než ten čistě ekonomický. V některých případech slouží také jako demonstrace toho, kam Evropská unie směřuje, nebo kam patří a na jakých hodnotách stojí. Takovou ukázkou je pro mne vyjednávání o Transatlantické obchodní a investiční dohodě (TTIP) s USA. Spojené státy jsou naším nejbližším politickým a obranným spojencem a tato skutečnost by měla být reflektována i ve vzájemných obchodních vztazích. Podpis dohody nepřinese jen obchodní růst, ale také potvrdí důležitost našeho partnerství. Víím, že vyjednávání o TTIP budou ještě složitá, a jsem si vědom mnoha obav, které v souvislosti s dohodou vznikají. Nepochybuji, že USA jsou silný hráč, který se bude zasazovat o své zájmy, o to víc je však nutné pamatovat na to, co jsem zde již zmiňoval, totiž na základní principy evropské spolupráce. Musíme být jednotní, vůči sobě navzájem solidární a dát Komisi pro její vyjednávání silný mandát, aby pro Evropu vyjednala co nejvýhodnější podmínky.

38. Další tři oblasti, o nichž budu mluvit, jsou svým zaměřením externí, ale mají významné dopady na vnitřní uspořádání a stabilitu Evropské unie. Cílem politiky sousedství propagovat a rozvíjet hodnoty, na nichž je Evropská unie vybudována, v zemích, které s Evropskou unií bezprostředně sousedí a podporovat v nich stabilitu a prosperitu. Z hlediska Evropské unie se jedná o zásadní společnou politiku, jejíž úspěch je v našem vitálním zájmu.

Dlouhou dobu se zdálo, že politika sousedství přináší své ovoce a je úspěšná, ale poslední vývoj v sousedství Unie ukázal několik věcí, zaprvé, že politika sousedství nemůže být jediným nástrojem, který máme k dispozici a zadruhé, že má v některých aspektech významné nedostatky a při plnění svých cílů selhává. Jelikož funkční sousedskou politiku nutně potřebujeme, musíme přistoupit k její zásadní reformě založené především na principu diferenciovaného přístupu k jednotlivým partnerům a principu inkluзивity. Strukturu této politiky vystavěnou na dvou instrumentech – Východním partnerství a Unii pro Středomoří - bychom měli zachovat.

Partnerským státům Evropy, které se rozhodnou jít cestou, která směřuje do Evropské unie, musíme nabídnout zřetelnou evropskou perspektivu. Dnes se to týká především Moldavska, Gruzie a Ukrajiny. Evropská perspektiva je v případě těchto států strategickým cílem a podnětem k provádění reforem. Je perspektivou, kterou tyto státy mají, a my, kdož jsme ji již naplnili, bychom ji neměli našim partnerům odpírat.

39. Nemenší důležitost má také naše schopnost zajistit svou obranu a bezpečnost. Dříve byla tato část naší politiky spojována výlučně se Severoatlantickou aliancí, ale tento trend se mění. NATO sice zůstává základním kamenem naší bezpečnostní architektury, ale Evropská unie v ní musí hrát významnou roli, protože by bylo více než nerozumné nevyužít potenciál spolupráce právě v této oblasti. Je sice trochu paradoxní hovořit v případě Evropské unie o obraně a zbraních, když zakladatelé Unie jí do vínku položili touhu po zajištění míru. Naším přáním bylo a vlastně doposud je, abychom byli schopni přesvědčit partnery i konkurenty o možnostech spolupráce dialogem, tím že s nimi navazujeme vztahy, tím, že jsou naše světy úzce provázané. Ukazuje se, že to vždy nejde, že v některých případech prostě není možné se dohodnout, neboť taková dohoda by znamenala ztrátu našeho vlastního „já“. Stejně tak je zřejmé, že v okolí Evropy dnes existují ohniska problémů, která buďto můžeme přehlížet, nebo můžeme něco činit, abychom je neutralizovali. V těchto případech by nám měla sloužit společná obranná a bezpečnostní politika, k tomu abychom ji mohli skutečně využít, musíme se zaměřit na její funkčnost, především na spolupráci mezi armádami členských států, flexibilitu použití jejích nástrojů a na maximální možné synergické efekty s NATO.

40. Poslední oblastí, kterou zmíním, je politika rozšíření. Ta zcela přirozeně musí patřit mezi politiky, které jsou společné. Víím, že toto téma dnes není vnímáno jako zásadní problém, já jsem ovšem přesvědčen, že rozšíření Evropské unie musí ležet v samotném jádru naší pozornosti. Samotná myšlenka evropské integrace směřuje ke sjednocení celého kontinentu. Považuji nadto rozšiřování za proces, který Evropu jako celek dlouhodobě stabilizuje a činí silnější, proto bychom se jej neměli vzdávat. Václav Havel a Joschka Fischer ve svých dnes již zmiňovaných projevech plédovali za rozšíření Unie o bývalé postkomunistické státy, včetně České republiky a byli vyslyšeni. Já tak učiním směrem k zemím západního Balkánu a východní Evropy. To že významné části Evropy stále ještě stojí mimo hlavní integrační proud pociťuji jako deficit. Je naprosto zásadní

pokračovat s nimi ve spolupráci založené na (společně sdílených) hodnotách – demokracii, vládě práva, lidských právech. Státům, které se rozhodnou pro vstup do Evropské unie, musíme dát jasnou evropskou perspektivu. K tomu, aby tyto státy mohly do Evropské unie skutečně vstoupit, musí splnit jasně daná a precizně definovaná kritéria, což s sebou přináší dlouhodobou práci a někdy také i poměrně nepopulární kroky. V tomto procesu potřebují pomoc. My Češi víme z vlastní nedávné zkušenosti, jaký význam pro nás měly signály, zda se s námi počítá či nikoli, zda pro nás skutečně existuje evropská perspektiva. Proto jsme si vědomi důležitosti těchto signálů i pro naše partnery na západním Balkáně a ve východní Evropě.

Závěr

41. Vážené dámy a vážení pánové, budoucnost Evropy je v našich rukou. Musíme pokračovat v integračním díle, které započali její zakladatelé v poválečné době. Musíme navázat na jejich étos, jejich důvěru v možnosti spolupráce a na jejich snahu zajistit Evropě mírový rozvoj. Tento úkol je náš, stejně jako byl jejich. Nástroje pro jeho naplnění máme, musíme je používat.

42. Jak tedy stručně shrnout, jaká by naše Evropská unie měla být? Evropská unie nesmí upřednostňovat racionalitu na úkor naděje ani naopak. Racionalita bez naděje by vedla ke ztrátě atraktivity a veřejné podpory, naděje bez racionality pak k nezodpovědnosti. Hlavně je ale zapotřebí, abychom všichni v EU brali Unii a její hodnoty za své, abychom byli ochotni se za ně postavit a hájit je, den po dni vždy znovu a znovu.

Děkuji Vám za pozornost.